



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИ ТЎЛОВЧИЛАРНИНГ БЮДЖЕТ ДАРОМАТИДА ТУТГАН ЎРНИ

Эргашев Илхомжон Ободович

Тошкент Давлат Иқтисодиёт университети декан муовини,

иқтисод фанлари номзоди

ilxomjonergashev849@gmail.com

Тел: +998 99 926 67 35

Аннотация.

мақолада товар ва хизматларга билвосита солиқ солиш механизмларини такомиллаштириш йўналишлари таҳлил қилинади. Билвосита солиқлар, хусусан, қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС), акциз солиғи ва божхона йиғимларининг мамлакат иқтисодиётидаги ўрни, уларнинг самарали ишлашига таъсир этувчи омиллар ва мавжуд муаммолар ёритилади. Солиқ механизмларининг тўғри ишлашини таъминлаш учун амалдаги солиқ тизимидаги тўсиқлар, жумладан, солиқ маъмурчилигидаги мураккабликлар, коррупция, яширин иқтисодиёт ва солиқ имтиёзларининг ноаниқлиги каби муаммолар кўриб чиқилади. Билвосита солиқ тизимининг самарадорлигини ошириш учун рақамлаштиришни такомиллаштириш, солиқ бошқарувини соддалаштириш ва халқаро тажрибаларни ўрганиш йўллари ва шу каби бир қатор таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар билвосита солиқлар Қўшилган қиймат солиғи, бюджет даромадлари, солиқлар самарадорлиги, иқтисодий таҳлил, халқаро тажриба.

РОЛЬ НАЛОГА НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ В ДОХОДАХ БЮДЖЕТА ПЛАТЕЛЬЩИКОВ

ЭРГАШЕВ ИЛХОМЖОН ОБОДОВИЧ

Ташкентского государственного экономического университета, Заместитель

декана кандидат экономических наук,

ilxomjonergashev849@gmail.com1 ,

Тел: +998 99 926 67 35



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

Аннотация. в статье анализируются направления совершенствования механизмов косвенного налогообложения товаров и услуг. Освещается роль косвенных налогов, в частности налога на добавленную стоимость (НДС), акцизов и таможенных пошлин в экономике страны, факторы, влияющие на их эффективное функционирование, и существующие проблемы. Чтобы обеспечить надлежащее функционирование налоговых механизмов, будут рассмотрены барьеры в существующей налоговой системе, включая такие проблемы, как сложности налогового администрирования, коррупция, скрытая экономика и неопределенность налоговых льгот. Дан ряд предложений и рекомендаций по совершенствованию цифровизации, упрощению налогового администрирования и изучению международного опыта для повышения эффективности системы косвенного налогообложения и тому подобное.

Ключевые слова: косвенные налоги налог на добавленную стоимость, бюджетные доходы, налоговая эффективность, экономический анализ, международный опыт.

VALUE-ADDED TAX PAYERS ' ROLE IN BUDGET SCREENING

Ergashev Ilkhomjon Obodovich

Tashkent State University of Economics of Deputy

dean candidate of Economic Sciences,

ilxomjonergashev849@gmail.com1 ,

Tel: +998 99 926 67 35

Abstract.

The article analyzes the directions for improving the mechanisms of indirect taxation of goods and services. Indirect taxes, in particular, value added tax (VAT), excise taxes and the role of customs duties in the country's economy, factors affecting their effective functioning and existing problems, are highlighted. To ensure the proper functioning of tax mechanisms, problems in the current tax system are considered, including complications in the tax administration,



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

corruption, a hidden economy and uncertainty of tax benefits. To improve the efficiency of the indirect tax system, there are ways to improve digitalization, simplify tax management and study international experiences, and a number of similar proposals and recommendations.

Keywords: indirect taxes value-added tax, budget revenues, tax efficiency, economic analysis, international experience.

КИРИШ

Давлат бюджетининг барқарорлиги ва иқтисодий ривожланиш даражаси кўп жиҳатдан солиқлар тизимининг самарадорлигига боғлиқ. Ушбу тизимда муҳим ўринни эгаллаган Қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) давлат даромадларининг асосий манбаларидан бири сифатида эътироф этилади. ҚҚСнинг бошқарилиши ва тўловчиларнинг фаолияти нафақат бюджетни тўлдириш, балки иқтисодиётнинг бошқа соҳаларига ҳам таъсир кўрсатади. Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикасида ҚҚС тизимига доир бир қатор ислохотлар амалга оширилган. Бу ислохотлар солиқларни тўплаш тартибини соддалаштириш, тўловчиларнинг юқини оптималлаштириш ва солиқларнинг иқтисодий самарадорлигини оширишга қаратилган. Шу жумладан, Қўшилган қиймат солиғи ставкалари ва уларни ҳисоблаш тартиби қайта кўриб чиқилиб, халқаро стандартларга мослаштирилган.

Мавзунинг долзарблиги Қўшилган қиймат солиғининг бюджет даромадлари таркибидаги улуши ва аҳамиятини таҳлил қилиш, унинг самарадорлигини ошириш учун зарур бўлган чора-тадбирларни ишлаб чиқишдан иборат. Ушбу мақолада Қўшилган қиймат солиғининг давлат бюджетидаги ўрни ва унинг иқтисодий ривожланишга таъсири бўйича асосий жиҳатлар ўрганилади.

АДАБИЁТЛАР ШАРХИ

Қўшилган қиймат солиғи бўйича ўтказилган тадқиқотлар солиқларнинг иқтисодиётга таъсири ва бюджет даромадларидаги улуши масалаларига бағишланган. Musgrave ва Musgrave (1989) солиқлар тизимини тартибга солиш орқали давлат даромадларини барқарорлаштиришнинг муҳимлигини



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

таъкидлаган. Stiglitz (2000) эса Қўшилган қиймат солиғи- нинг истеъмолни рағбатлантириш ва иқтисодий ўсишга таъсирини ўрганган. Tanzi ва Zee (2001) ривожланаётган давлатларда Қўшилган қиймат солиғининг ижтимоий ва иқтисодий таъсирини чуқур таҳлил қилган.

Маҳаллий тадқиқотларда Ғуломов (2019) ва Каримов (2021)нинг ишлари Ўзбекистон шароитида Қўшилган қиймат солиғининг иқтисодий самарадорлигини ўрганишда асосий манба ҳисобланади. Шунингдек, Жаҳон банки ва Халқаро валюта жамғармаси томонидан тақдим этилган маълумотлар халқаро тажрибани ҳисобга олишда қимматли аҳамият касб этади.

МЕТОДОЛОГИЯ

Мазкур тадқиқотда ҚҚСнинг давлат бюджети даромадлари таркибидаги ўрнини ўрганиш учун қуйидаги усуллар қўлланилди:

1. **Статистик таҳлил:** Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитаси томонидан тақдим этилган 2020-2023 йиллардаги статистик маълумотлар асосида Қўшилган қиймат солиғи тушумлари таҳлил қилинди.
2. **Қиёсий таҳлил:** Ўзбекистоннинг Қўшилган қиймат солиғи тушумлари халқаро тажрибалар билан таққосланди.
3. **Таҳлилий ёндашув:** Қўшилган қиймат солиғи тушумлари ва унинг бюджет даромадлари таркибидаги улуши ўрганилди.

ТАҲЛИЛ ВА ТАҲЛИЛ НАТИЖАЛАРИ

2020-2023 йилларда Ўзбекистон Республикасида Қўшилган қиймат солиғи орқали тушган даромадлар қуйидагича кўриниш олди:

Йил	Жами бюджет даромадлари (трлн сўм)	ҚҚС даромадлари (трлн сўм)	Улуши (%)
2020	127,97	28,4	22,2
2021	148,39	34,7	23,4
2022	201,8	47,2	23,4
2023	231,7	53,8	23,2



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳисоботлари (2020-2023).

Таҳлил натижалари Қўшилган қиймат солиғининг давлат бюджетдаги улуши 2020 йилдан 2023 йилгача нисбатан барқарор бўлиб, 22-23% атрофида сақланганлигини кўрсатади. Солиқ тушумларининг мутлақ кўрсаткичлари йилдан-йилга сезиларли ўсишни намоён этади. Бу Қўшилган қиймат солиғи тизимининг самарадорлигини ошириш бўйича қабул қилинган ислохотларнинг натижаси эканлигини тасдиқлайди.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Мазкур таҳлиллар асосида қуйидаги хулосалар чиқарилди:

1. Қўшилган қиймат солиғи давлат бюджетининг муҳим даромад манбаси бўлиб, унинг улуши йилдан-йилга барқарор сақланмоқда.
2. Солиқ тушумларининг ўсиши иқтисодий ўсиш, солиқ маъмурияти самарадорлигининг ошиши ва истеъмол ҳажмининг кенгайиши билан боғлиқ.
3. Халқаро тажрибага асосланиб, Қўшилган қиймат солиғи тизимини такомиллаштириш орқали давлат даромадларини янада барқарорлаштириш мумкин.

Таклифлар:

1. Қўшилган қиймат солиғи ставкаларини қайта кўриб чиқиш ва уларни иқтисодий шароитларга мослаштириш.
 2. Солиқ йиғимлари тизимида рақамли технологияларни кенг жорий этиш ва автоматлаштириш даражасини ошириш.
 3. Қўшилган қиймат солиғини бошқариш жараёнида халқаро стандартларга мувофиқ маъмурий чора-тадбирларни амалга ошириш.
 4. Қўшилган қиймат солиғидан тушган даромадларнинг бир қисmini ижтимоий дастурлар ва иқтисодий ривожланиш лойиҳаларига йўналтириш.
- Шундай қилиб, Қўшилган қиймат солиғи тизимини такомиллаштириш орқали давлат бюджети даромадларини янада барқарорлаштириш ва иқтисодий ўсишга эришиш мумкин. Ушбу солиқ тизими давлатнинг



Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th January, 2025

ижтимоий ва иқтисодий сиёсатини амалга оширишда муҳим восита бўлиб хизмат қилмоқда.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР.

- [1]. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси (Янги таҳрир).
- [2]. Musgrave, R., & Musgrave, P. (1989). Public Finance in Theory and Practice. McGraw-Hill.
- [3]. Stiglitz, J. E. (2000). Economics of the Public Sector. W. W. Norton & Company.
- [4]. Tanzi, V., & Zee, H. H. (2001). Tax Policy for Developing Countries. International Monetary Fund.
- [5]. G'ulomov, S. (2019). Soliq siyosati va iqtisodiy o'sish. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
- [6]. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi hisobotlari (2020-2023).
- [7]. Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi tahliliy materiallari (2023). OECD. (2022). Consumption Tax Trends: VAT/GST and Excise Taxation. Paris: OECD Publishing.
- [8]. World Bank. (2022). Tax Policy Reforms in Emerging Markets: Best Practices and Challenges. Washington, D.C.: The World Bank Publications.
- [9]. IMF. (2021). Indirect Taxation in Developing Economies: A Policy Guide. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- [10]. Azizov, R. (2019). "O'zbekistonda soliq siyosatini modernizatsiya qilish istiqbollari." Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 2(6), 78-89.
- [11]. Smith, A. (1776). The Wealth of Nations (Bilvosita soliqlarning nazariy asoslari bo'yicha qismi). London: W. Strahan & T. Cadell.
- [12]. Soliq va byudjet siyosati bo'yicha tahlillar va takliflar (2023). Moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi.

INTERNET MANBALARI

- [1]. <https://stat.uz/uz/>
- [2]. <https://soliq.uz/>